

СТРУКТУРА, ЗМІСТ, МОДЕЛІ І ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КОНКУРЕНТОЗДАТНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ

В. П. Чудакова

Інститут педагогіки НАПН України,

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України

nika777vera@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3801-6545>

У процесі інноваційних трансформацій і реформування сучасної освіти ключовим фактором підготовки фахівця до реалізації компетентнісно-орієнтованого навчання є дослідження проблеми науково-методичного забезпечення формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності. Особливого значення це питання набуває в умовах інноваційних перетворень сучасної освіти, про що свідчать зазначені нижче законодавчі ініціативи: У Законі України «Про освіту» (2017) наголошено, *метою освіти України є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [2]. У Концепції «Нова українська школа» зазначено, що випускник нової української школи – це: цілісна всебічно розвинена особистість, *інноватор*, здатний змінювати навколишній світ, конкурувати на ринку праці, навчатися впродовж життя. За експертними оцінками, *найбільш успішними на ринку праці* в найближчій перспективі будуть фахівці, які *вміють навчатися впродовж життя*, критично мислити, *ставити цілі та досягати їх*, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному*

середовищі та володіють іншими вміннями [6].

Характеристикою сучасного суспільства і сфери освіти XXI століття стає ринок компетенцій та компетентностей в умовах швидкозмінних інноваційних перетворень. У Законі України «Про освіту» зазначено, що *«компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність»* [3, с.3].

Метою даної статті є представлення загального дизайну, змісту, моделей і *«технології формування компетентностей конкурентоспроможності особистості в умовах інноваційної діяльності організацій»*.

Для вирішення соціально значущої проблеми *«психології формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації»*, представимо авторську інтегративну комплексну систему науково-методичного забезпечення формування компетентностей конкурентоздатної особистості в умовах інноваційної діяльності. З метою її реалізації нами розроблена і впроваджується авторська **«Психолого-організаційна технологія** формування компетентностей конкурентоздатності особистості в умовах інноваційної діяльності організації» (далі «Технологія»). Вона складається з двох взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих моделей, що відповідають *діагностичному етапу* дослідження (пошуковому і констатувальному) та *корекційно-розвивальному етапу* (формуальному) дослідження, а саме: 1) *Діагностична модель експертизи* компетентностей конкурентоздатності особистості; 2) *Корекційно-розвиваюча модель* рефлексивно-інноваційного тренінгу, коучингу [4-7]. Кожна із моделей «Технології» містить основні блоки: інформаційно-смісловий, діагностичний, аналітично-інтерпретаційний та прогностичний, і корекційно-розвивальний.

Розглянемо загальний дизайн, зміст та структуру кожної зі моделей (складових) авторської «Технології»:

«1. Діагностична модель експертизи компетентностей

конкурентоспроможності особистості» (В. Чудакова). Для її реалізації нами підібрано, експериментально перевірено, надійні та валідні інтегративні психодіагностичні *методи експертизи* (опитувальники, тести); експеримент; *методи математичної статистики* (кореляційний, факторний аналіз тощо) з використанням сучасних програм обробки даних. Проведена математично-статистична обробка емпіричних даних результатів експерименту в ході констатуючого і контрольного-аналітичного етапу. *За результатами* реалізації моделі «технології» нами *визначено стан* сформованості компетентностей конкурентоспроможності особистості, зокрема: компетентність інноваційності; особистісні якості; праксіологічні компетентності (психолого-професійний), когнітивні (пізнавальні) компетентності; комунікативні компетентності; рефлексивності та самоусвідомлення себе як професіонала; мотиваційної компетентності; самоактуалізації; компетентностей психологічної стійкості, стресостійкості і здатності до швидкої адаптації; емоційно-вольової саморегуляції; вирішення конфліктів; цілепокладання тощо.

«2. Корекційно-розвиваюча модель рефлексивно-інноваційного тренінгу, коучингу «Сучасні психологічні технології формування компетентностей конкурентоздатної особистості в умовах інноваційної діяльності» (В. Чудакова, 2020) [4: 5; 6]. Для її реалізації нами розроблено, апробовано і впроваджено навчальні освітні модулі авторської програми спеціальної психологічної підготовки У процесі розробки цього спецкурсу враховувалися основні фактори, що впливають на формування компетентностей конкурентоздатної особистості в швидко змінних умовах інноваційної діяльності. Які виявлено нами за результатами математично-статистичного аналізу. Для експериментальної перевірки та впровадження цієї моделі «технології» нами підібрано, розроблено *інтегративні методи спеціальної психологічної підготовки і корекції*. Які сприятливі для навчання дорослих: мультимедійні лекції та презентації; креативні корекційні методи; розвиваючі навчально-рольові та ділові ігри; виконання творчих завдань; між групова дискусія; соціально-психологічні тренінги, рефлексивно-інноваційний

тренінг, рефлексія завдань, вправ, технік і занять; коучинг, психотерапевтичні практики, консультування. Їх реалізація сприяла оволодінню спеціальними прийомами вирішення типових проблем і забезпечення створення сприятливих умов і факторів сформованості компетентностей конкурентоздатної особистості в швидко змінних умовах інноваційної діяльності (Чудакова В. П., 2017; 2020) [6; 7]. Особливу увагу в процесі формуючого експерименту дослідження заслуговує рефлексивно-інноваційний тренінг та коучинг (далі РІТ).

Програма тренінгу, коучингу: – *розроблена* на основі досвіду провідних психологів, психотерапевтів, педагогів, менеджерів і бізнесменів Заходу і Сходу, – *направлена* на підвищення особистої ефективності учасників у різних життєвих і ділових ситуаціях взаємодії з людьми; – *дозволяє* розвинути здатність до швидкої адаптації людини до динамічно змінних умов; – *розкрити* нові можливості успішного інноваційного вирішення багатьох завдань професійної діяльності, ефективного формування особистості із задіянням її особистих резервів; – *забезпечити* пошук людиною в самій собі мобілізуючих чинників для виходу з складних, екстремальних і проблемних ситуацій[4].

Програма спецкурсу РІТ націлена на оволодіння певними соціально-психологічними компетентностями необхідних для формування конкурентоспроможності особистості в умовах інноваційної діяльності організації. Це **дозволяє вирішити наступні завдання:** – *розвивати* комунікативну компетентність; – *оволодіти* інструментарієм ефективної взаємодії і взаєморозуміння з людьми; – *розвивати* рефлексивні навички, тобто здатність аналізувати ситуацію, поведінку і стан в цій ситуації, як членів групи так і особистості; – *опанувати* вміннями адекватно сприймати себе і оточуючих, що сприяє виробленню і коригування норм особистої поведінки і міжособистісного взаємодії; – *розвивати* емоційну стійкість в складних життєвих ситуаціях і здатність до швидкої адаптації; *опанувати* способами позбавлення від тривожних переживань, фобій, страхів і інших психологічних травм і травмуючих спогадів; – *оволодіти* методами подолання професійного стресу і синдром професійного вигорання; – подолання песимізму і депресії; –

опанувати технологію рішення міжособистісних суперечностей і подолання конфліктних ситуацій; – *виробити* вміння протистояти маніпулятивним впливам; – *розвивати* здатність гнучко реагувати на ситуацію, швидко перебудовуватися в різних умовах і різних групах, вийти на новий рівень управління своїми станами; – *опанувати* технологію створення адекватної самооцінки і впевненості в собі; – *прояснити і розвивати* ціннісно-мотиваційну сферу особистості, оволодіти технологією створення позитивної мотивації; – *оволодіти* стратегіями прийняття рішень і постановки стратегічних і тактичних цілей і з'ясувати їх вплив на ефективність формування компетентностей конкурентоспроможності особистості в швидко мінливих умовах інноваційної діяльності; – *відкрити* свою місію, яка спонукає особистість рухатися вперед і об'єднує її переконання, цінності, дії і почуття власної значущості і радості; – *оволодіти* теорією і практикою самодіагностики характеристичних особливостей особистості і усунення виявлених проблем[4]. Розглянемо загальний дизайн освітніх модулів, мету та перспективні можливості тренінгу, коучингу, що подані у таблиці 1.

Таблиця 1

Загальний дизайн освітніх модулів та перспективні можливості тренінгу, коучингу (В. Чудакова)

Освітній модуль	Освітній курс надає можливість на практиці пізнати як:
1) «Мистецтво ефективної взаємодії та взаєморозуміння між людьми».	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Визначити</i> роль комунікації в особистісній ефективності людини; – <i>Прояснити</i> компоненти, структуру і алгоритм побудови ефективної комунікації; – <i>Оволодіти</i> навичками розпізнавання неправдивих і правдивих повідомлень; – <i>Розпізнати</i>, як почути те, що Вам сказали, і зрозуміти про що промовчали; – <i>Виявлення</i> ознак маніпулювання та оволодіння методами протистояння спробам інших людей маніпулювати Вашим поведінкою. – <i>Набути</i> навички: встановлення відносин довіри і співробітництва у ділових і міжособистісних взаєминах; ефективно взаємодії з людьми.
2). «Технології розвитку стресостійкості і здатності до швидкої адаптації».	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Оволодіти</i> методами і стратегіями доступу до «прихованих внутрішніх ресурсів людини» для розвитку стресостійкості і здатності до швидкої адаптації. – <i>Вийти</i> на новий рівень управління своїми станами. – <i>Оволодіти</i> методами подолання депресій і песимізму. – <i>Придбати</i> здатність до швидкої адаптації в складних життєвих ситуаціях. – <i>Набути</i> навичок використання способів позбавлення від тривожних станів, фобій, страхів (в тому числі публічного виступу, критики) та інших травмуючих переживань.

	<ul style="list-style-type: none"> - Переформувати неефективні стереотипи поведінки. - Звільнитися від наслідків психологічних травм: від почуття провини, образи, «шкідливих» звичок, «міжособистісних залежностей» та інших комплексів.
3) «Стратегії створення адекватної самооцінки і впевненості в собі».	<ul style="list-style-type: none"> - Визначити роль самооцінки і її вплив на особисту і професійну ефективність людини. - Оволодіти методами створення адекватної самооцінки і впевненості в собі.
4). «Технологія дозволу міжособистісних суперечностей і конфліктних ситуацій».	<ul style="list-style-type: none"> - Відповісти на питання: «Конфлікт це добре чи погано?» - Ознайомлення з формами взаємодії в конфлікті. - Набути навичок прояснення конфліктогенних чинників. - Розрізнати типи, форми і причини конфліктів в міжособистісних і ділових відносинах. - Оволодіння навичками використання різних комунікативних тактик в конфліктній ситуації, вибираючи їх відповідно до ситуації, що виникла під час взаємодії в діловому і міжособистісному спілкуванні. - Оволодіння методами врегулювання конфліктів за допомогою адміністративних методів впливу. - Оволодіння психологічними способами регуляції ділових конфліктів. Оволодіння сучасними психологічними технологіями вирішення міжособистісних суперечностей і подолання конфліктних ситуацій.
5) «Ефективні стратегії постановки і досягнення стратегічних і тактичних цілей».	<ul style="list-style-type: none"> - Оволодіння сучасними психологічними технологіями постановки і досягнення стратегічних і тактичних цілей - Ознайомитись з необхідними вимогами і умовами для досягнення, бажаного результату, і «Формулою досягнення цілі». - Набути навичок використання технік «Добре сформульованого результату» для постановки і досягнення цілей. - Визначити відповідність Ваших цілей з стандартами «критеріїв оформленості результату».
6) «Теорія і практика самодіагностики характеристичних»	<ul style="list-style-type: none"> - Визначення потенціалу людини, виявлення «сильних» і «слабких» сторін особистості; - Виявлення і розуміння причин міжособистісних суперечностей і конфліктних ситуацій; - Вироблення власної стратегії поведінки щодо вирішення виявлених проблем та врегулювання відносин

Висновок: Реалізація авторської «психолого-організаційної технології» дала можливість вирішення суспільно значимої задачі сформованості компетентностей конкурентоздатної особистості в умовах інноваційної діяльності організацій. Це відкриває перспективи подальшого вивчення досліджуваної проблеми, вдосконалення системи підготовки / перепідготовки / підвищення кваліфікації; створення системи психологічного консультування з питань відбору, підбору, корекції, розвитку, прогнозування: доцільності першочергового залучення до здійснення інноваційної діяльності, ефективності здійснення професійної діяльності в умовах реалізації інноваційних проектів. Здійснення поставлених перспективних завдань виявилось можливим в умовах

реалізації міжнародних проєктів, які успішно здійснюються в рамках міжнародних проєктів співдружності освітніх програм Віри Чудакової в Україні (2016-2021), в Республіці Узбекистані (2018-2021) і Республіці Казахстан (2021).

Література:

1. Аткинсон Мэрилин, Чоис Т. Ре. Коучинг - новые возможности лидерства: наука и искусство трансформационного коучинга /MarilynAtkinson, RaeChois /. Пер. с англ. под редакцией А. Ястреб - К.: CompanionGroup, – 2009. – 208 с.

2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII.
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

3. Концепції «Нова українська школа. Електронний ресурс:
<http://osvita.ua/school/reform/54276/>

4. Чудакова В. П. Інтегративні методи і технологія експертизи і корекції формування компетентностей конкурентоспроможності особистості в умовах інноваційної діяльності (частина 1). *Освіта та розвиток обдарованої особистості: щоквартальний науково-методичний журнал*. Київ: ІОД, 2020. № 4 (79). С. 63-69. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3801-6545> DOI [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2020-4\(79\)-63-69](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2020-4(79)-63-69) URL: <http://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2020/4/12.pdf>

5. Чудакова В. П. (2020) Методы экспертизы и коррекции формирования инновационности, компетентности конкурентоспособности личности в условиях инновационной деятельности // *Topicalissuesofthedevelopmentofmodernscience*. Abstracts of the 6th International scientific and practical conference. Publishing House “ACCENT”. Sofia, Bulgaria. – Pp. 975 - 984. URL: http://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2020/02/topical-issues-of-the-development-of-modern-science_12-14.02.2020.pdf

6. Chudakova V. (2020) RESOURCES DEVELOPMENT OF THE COMPETENCES OF PERSONALITY COMPETITIVENESS IN TERMS OF INNOVATIVE ACTIVITIES. *Professional competencies and educational innovations in the knowledge economy: collective monograph* / Editors LyubomiraPopova, Mariana Petrova. VelikoTarnovo, Bulgaria: Publishing House ACCESS PRESS, 2020. 532 p. P. 473-485.

7. Chudakova V. (2017). Scientific and methodological support for the formation of psychological readiness for innovative activity as a means of developing a person's competitiveness. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*. Canada. Volume 23, Number 5, 2017, 8 - 25.